
BOEKBESPREKINGEN

¶ C.M. van Driel, *Gewantrouwd gereformeerd. Het omstreden leiderschap van neocalvinist Arie Noordtzij (1871-1944)*. Ad Chartasreeks nr 15, Barneveld (De Vuurbaak) 2010, ISBN 978 90 5560 428 9, 544 pagina's, €19,75.

¶ Gert van Klinken

Met deze degelijk gedocumenteerde biografie levert Van Driel een belangrijke bijdrage aan onze kennis van de gereformeerde theologie van de door Bavinck en Kuiper gevormde generatie godgeleerden. Arie Noordtzij (1871-1944) was een achterkleinzoon van Hendrik de Cock, de voorman van de Afscheiding van 1834. Aan de door de afgescheidenen gestichte Theologische School in Kampen, waar vader Maarten Noordtzij (1840-1915) de oudtestamentische vakken doceerde, werd de jonge Noordtzij opgeleid alvorens naar Leiden te vertrekken. Van Driel karakteriseert hem echter niet als afgescheiden of zelfs gereformeerd, maar als neocalvinistisch – een term die vooral verwijst naar invloed van Abraham Kuiper en de door deze gestichte Vrije Universiteit in Amsterdam. Een aantrekkelijk aspect van deze biografie is dan ook dat de dynamiek van de intellectuele ontwikkeling van Arie Noordtzij er zo helder in uit komt. Van het afgescheiden denkklimaat in Kampen gingen blijvende stimulansen uit, maar daarop volgde – net als eerder bij Bavinck – de wetenschappelijke leerschool van een studiekeperiode in Leiden. Kuypers invloed, ondermeer tot uitdrukking komend in maatschappelijk engagement, is zojuist al genoemd.

Noordtzij vergat zijn afgescheiden achtergrond nooit, maar raakte steeds meer betrokken bij wat daar buiten speelde. Als gereformeerde werd hij benoemd tot hoogleraar in de oudtestamentische vakken in het als hervormd bekend staande Utrecht. In die functie stelde hij zich grondig op de hoogte van de actuele tekstkritische opvattingen in de academische wereld, zelfs wanneer hij die opvattingen meende te moeten bestrijden. Van Driel heeft deze ontwikkeling met voorbeeldige precisie

en veel geduldig bronnenonderzoek in beeld gebracht. Het is zijn overtuiging dat Arie Noordtzij ondanks alle dynamiek in zijn carrière uiteindelijk altijd neocalvinist is gebleven, opkomend voor de belangen van de Kamper School, en leerling van Bavinck en Kuiper. Gezien de steeds ruimer wordende kring van Noordtzij's theologische contacten, men denke bijvoorbeeld aan zijn laatste jaren in Zwitserland, kan men zich afvragen of deze karakterisering als neocalvinist voldoende recht doet aan de kracht van de veranderingsprocessen die in deze biografie beschreven worden. In hoeverre leek de sfeer in zijn chalet *Mon Rêve* in Les Diablerets, waar Noordtzij in 1939 met zeventig Nederlandse vakantiegasten de geboorte van prinses Beatrix vierde, nog op die van zijn afgescheiden jeugd of op het neocalvinisme van zijn studiejaren? Voordeel van het degelijke bronnenonderzoek van Van Driel en de overzichtelijke presentatie daarvan is dat de lezer zich over kwesties als deze zelfstandig een oordeel kan vormen.

Kanttekeningen zijn er natuurlijk ook te plaatsen. Noordtzij heeft zijn carrière als oudtestamenticus en bestuurder (met name op het terrein van het christelijk onderwijs) zeer bewust nagestreefd en is nooit teruggeschrokken voor de verantwoordelijkheden die daarmee gepaard gingen. Van Driels beschrijving van de aan een kerkelijke en academische loopbaan nu eenmaal inherente spanningen en conflicten is echter nogal zuur van toon. Het is in ieder geval opvallend hoeveel aandacht in deze levensbeschrijving aan allerlei ruzies, belangentegenstellingen en geprikkelde verhoudingen wordt besteed. Maar heeft Noordtzij, die scherp voor de dag kon komen, daaronder geleden? Dat hij in zijn uitzonderlijke positie als neocalvinistisch theoloog in Utrecht, die ook nog eens met lastige vragen op het terrein van de Bijbelkritiek te maken kreeg, vanuit diverse hoeken onder vuur kwam te liggen lag geheel voor de hand. Bij kerkelijke en academische benoemingen kon het er eveneens stevig aan toegaan. De uitvoerige beschrijvingen van de bijbehorende kinnesse maken op de heden-